

1.6.2021

EOAK/3862/2021

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Viite: HE 57/2021 vp, etäkuuleminen perjantaina 4.6.2021 klo 9.15

LAUSUNTO

Lakivaliokunta on pyytänyt eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian asiantuntijan kirjallista lausuntoa ja kuulemista hallituksen esityksestä HE 57/2021 vp laiksi Rikosseuraamuslaitoksesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi Rikosseuraamuslaitosta koskeva laki, jolla toteutettaisiin Rikosseuraamuslaitoksen rakenneuudistukseen liittyvät organisaatiomuutokset, sekä muutettavaksi eräitä tähän liittyviä lakeja.

Olen 7.1.2021 antanut oikeusministeriölle lausunnon esitysluonnoksesta ([EOAK/7961/2020](#)). Totesin tuossa lausunnossani, että laillisuusvalvojan toimivaltaan ei lähtökohtaisesti kuulu arvioida sitä, kuinka viranomaisen organisaatio järjestään. Esitysluonnoksessa oli kuitenkin joitakin kohtia, joilla oli yhteys toiminnan lainmukaisuuteen, laillisuusvalvontaan ja ylimmän laillisuusvalvojan aiempiin havaintoihin. Noilta osin esittämäni on pääosin otettu huomioon hallituksen esityksessä. Näin ollen minulla ei ylimmän laillisuusvalvojan näkökulmasta ole enää lausuttavaa asiasta.

Yksittäisenä huomiona totean, että ehdotetun tutkintavankeuslain 8 luvun 9 §:n 1 momentin mukaan kirjeen ja muun postilähetyksen tarkastamisesta sekä lähetyksen avaamisesta ja sen sisällön tarkastamisesta päättäisi *rikosseuraamuslaitoksen* työjärjestyksessä määrätty ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies. Perustelujen (s. 49) mukaan toimivallasta kuitenkin määrättäisiin *rikosseuraamuskeskuksen* työjärjestyksessä. Ehdotetussa tutkintavankeuslain tekstissä lienee kirjoitusvirhe, koska asian laadun perusteella rikosseuraamus-

keskuksen työjärjestys vaikuttaa perustellummalta, minkä lisäksi asia on myös ehdotetussa vankeuslain muutoksessa järjestetty siten.

Haluan lisäksi kiinnittää lakivaliokunnan huomiota siihen, riittääkö organisaation uudistaminen kaikkien hallituksen esityksen tavoitteiden saavuttamiseen. Vaikuttava ja lainsäädännössä asetetut vaatimukset täyttävä rikosseuraamustyö edellyttää myös riittäviä henkilöstövoimavaroja.

Esityksen mukaan Rikosseuraamuslaitoksessa oli vuonna 2019 yhteensä 2 534 henkilötyövuotta. Vanki- ja asiakasmäärien pitkään jatkunut lasku kääntyi vuonna 2019 jälleen nousuun. Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstömäärää on vähennetty vuosien 2005–2016 välisenä aikana yli 500 henkilötyövuodella valtion tuottavuusohjelman ja talouden sopeuttamistoimien vuoksi. Samanaikaisesti seuraamuslainsäädäntöön on tehty useita muutoksia, jotka ovat lisänneet työn haastavuutta (HE s. 9–10).

Olen ottanut resurssikysymyksen esiin myös puheessani, jonka pidin 24.5.2021 Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan (VN TEAS) käynnistämässä Tampereen yliopiston EVOLUTIVE-hankkeen järjestämässä seminaarissa. Hankkeessa tuotetaan tietoa Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimusten vaikutuksista Suomessa. Totesin puheessani seuraavaa.

CPT [Eurooppalainen kidutuksen vastainen komitea] ei epäröi sanoa suoraan, että poliisivankiloiden ja vankiloiden henkilöresursointi on kaukana siitä, mitä sen pitäisi olla. Vankien terveydenhoidon osalta CPT:n arvio on lähes yhtä tyyli; tämä kritiikki koskee myös selviämisasemina usein toimivien poliisivankiloiden terveydenhoidon resursseja.

Vankiloiden henkilöstöä on taannoin leikattu 17 %. Tämä näkyy ennen kaikkea puutteina vangeille tarjottavissa toiminnoissa eli asiassa, jota koskevat CPT:n omat laatustandardit ovat päinvastoin viime aikoina tiukentuneet.

Resurssipuutteilla on jonkinasteista kausaalista yhteyttä vankien väliseen väkivaltaan ja sen uhkaan, ja aivan selvä yhteys muuten käytettävissä olevien terveydenhoitopalveluiden ja muiden toimintojen hukkaan valumisena, yksinomaan sen takia, että niihin ei ole vartijoita vankeja saattamaan.

CPT:n mukaan vankiterveydenhuollon pitäisi olla aktiivisempi, tulotarkastusten perusteellisempia, nopeampia ja dokumentoidumpia, ja vankiterveydenhoidon tulisi olla siten resursoitu, että pitkään kritisoitu lääkkeiden jakaminen vartijoiden toimesta voitaisiin lopettaa.

Edellä sanotut vakavat puutteet koskevat ns. normaalia miehitystä. Valitettavasti tilanne tästä vielä pahenee. Yöaikaiset henkilöstövoimavarat, niin vartijapuoli kuin terveydenhoito, ovat osin jo aivan kestäättömällä tasolla.

Kaiken kaikkiaan CPT katsoo (§ 57), että vankiloiden taloudellisesti ja henkilöstöresursoinnissa tulisi tehdä todella merkittävää kehitystä ("truly significant progress"), jotta CPT:n kannanotot olisi ylipäättään mahdollista panna täytäntöön.

Uusimmassa raportissa [CPT/Inf (2021) 7] on public statement -uhka (§ 7), joka tosin oli jo 2014 raportissa. Julkista lausumaa ei ole toistaiseksi annettu, mutta selvää on, että kynnys tähän laskee ajan kuluessa ja ongelmien jatkuessa.

Apulaisoikeusasiamies

Pasi Pölönen

Esittelijäneuvos

Anu Rita

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asiahallintajärjestelmässä